

Uusista oppimisympäristöistä

On epäilemättä totta, että kasvatustieteissä on käynnissä siirtymä pedagogisesta diskurssista uusia oppimisympäristöjä koskevaan diskurssiin. Matikainen ja Manninen tekevät katsauksessaan (Aikuiskasvatus 4/98, 317-323) monia osuvia huomioita oppimisympäristöhypestä. Kirjoittajien mukaan uuden oppimisympäristön käsitettä on vaikea määritellä. Näinhän on kaikkien kiinnostavien yhteiskunta- ja kasvatustieteellisten käsitteiden kanssa. Ei ole olemassa käsitteiden taivasta, vaan ovat ne ihmistekoa ja sellaisina alaltaan vain osittain empiirisiä, ts. käsitteissä on mukana myös muuta kuin immanenttia, läsnäolevaa ainesta. Tämä estää käsitteiden täydet operationaalistukset, mutta edistää ajattelun kehittymistä.

Vaikka M ja M ovatkin kriittisiä suhteessa oppimisympäristöjargoniin, kirjoittavat he kuitenkin aivan määrätyn tyyppisen oppimisympäristödiskurssin sisällä. Miten käsitteellistä selkiytymättömyyttä voitaisiin alkaa purkaa? Ehdotan seuraavaa jaottelua.

Jaottelussa toisaalla on psykologisesti painotunut pedagoginen diskurssi, jossa oppimisympäristön (learning environment) käsitettä tarkastellaan suhteessa koulun tai koulutusorganisaation toimintaan. Uuden merkitys on koulun yhteydessä kahtalainen. Toisaalla se viittaa moninaisiin didaktisiin järjestelyihin, toisaalla erityisesti uuden oppimisteknologian soveltamiseen formaalissa kasvatuksessa.

Toisaalla on sosiologisesti painottunut kulttuuritutkimuksellinen diskurssi, jossa oppimisympäristön (learning context) käsitettä tarkastellaan suhteessa sosiaalisen todellisuuden paikkoihin ja kohtauksiin, ihmisten arkielämän tapahtumiin. Tässä yhteydessä uusi viittaa uusiin kulttuurisiin muotoihin, sosiaaliseen toimintaan ja informaalin oppimisen konteksteihin, joihin voi liittyä uuden informaatioteknologian käyttöä ja käsitteellistämistä.

Tälle jaottelulle löytyy perusteita teoreettisesta ja empiirisestä tutkimuksesta. Uusien oppimisympäristöjen pedagogiseen diskurssiin kuuluvaa tutkimusta on tehty kognitiivisen ja situationistisen psykologian ja didaktiikan teorian alueella. Uusien oppimisympäristöjen kulttuuritutkimukselliseen diskurssiin kuuluvaa tutkimusta on tehty ennen kaikkea uusimman kasvatussosiologian alueella.

Tärkeä ero kahden diskurssin välillä on siinä, miten oppimisen käsite ymmärretään, ts. onko sen ymmärtämysyhteys formaali vai informaali. Eroa voi luonnehtia myös kulttuuritutkimuksesta tutuksi käyneellä erottelulla pedagogiikan kulttuuriin ja kulttuurin pedagogiikkaan. Siinä missä pedagogiikan kulttuuri viittaa koulun uusiin oppimisympäristöihin, siinä kulttuurin pedagogiikka viittaa medioituneeseen ja viiheteellistyneeseen kulttuuriin uutena oppimisympäristönä.

Juha Suoranta